

Keskkonnaministri määruse „Keskkonnaprogrammist toetuse andmise kord ja tingimused“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse keskkonnatasude seaduse (edaspidi *KeTS*) § 59 lõike 4 alusel ja keskkonnaministri 17. veebruari 2006. a määrus nr 13 „Keskkonnakaitse valdkonna projekti rahastamise taotluse kohta esitatavad nõuded, taotluste hindamise tingimused, kord ja kriteeriumid, otsuse tegemise, lepingu täitmise üle kontrolli teostamise ning aruandluse kord“ (edaspidi *määrus nr 13*) tunnistatakse eelnõukohase määrusega kehtetuks.

Eelnõukohase määruse reguleerimisala on võrreldes määrusega nr 13 sama, kuid nõudeid on täpsustatud ja täiendatud. Kehtivas rahastamise korralduses ja selle nõuetes on tehtud vähe sisulisi muudatusi.

Uue määruse kehtestamise põhjuseks on asjaolu, et määrust nr 13 on selle kehtivusajal mitu korda oluliselt muudetud. Sätteid on lisatud ja tunnistatud kehtetuks, mille tulemusena on määrus muutunud raskesti jälgitavaks. Seetõttu on määruse sisu loetavuse ja selgema ülesehituse huvides tervikuna üle vaadatud ning sellest lähtudes koostatud arusaadava ja loogilise struktuuriga tekst. Samuti on eelnõu teksti integreeritud praegu muudes keskkonnaprogrammi kasutamist korraldavates dokumentides, eelkõige SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (edaspidi *KIK*) dokumentides sisalduvad nõuded. Arvestatud on, et 01.01.2019 jõustunud keskkonnatasude seaduse muudatustega muudeti keskkonnatasude kasutamise korraldust ning keskkonnaprogrammi rahastamise põhimõtteid.

Määruse eelnõu ja seletuskirja koostasid Keskkonnaministeeriumi eelarve ja strateogia osakonna nõunik Kalju Kukk (telefon 626 2815, e-post kalju.kukk@envir.ee), välisõhu ja kiirgusosakonna juhataja Heidi Koger (telefon 626 2976, e-post heidi.koger@envir.ee), kalavarude osakonna juhataja Herki Tuus (telefon 626 0711, e-post herki.tuus@envir.ee) ja peaspetsialist Tiina Tees (telefon 626 0723 e-post tiina.tees@envir.ee), avalike suhete osakonna nõunik Liisa Puusepp (telefon 626 2834, e-post liisa.puusepp@envir.ee) ja peaspetsialist Kairi Toiger (telefon 626 2931, e-post kairi.toiger@envir.ee), keskkonnatehnoloogia osakonna juhataja Birgit Parmas (telefon 626 2974, e-post birgit.parmas@envir.ee), keskkonnakorralduse osakonna peaspetsialist Marika Lillemets (telefon 626 2867, e-post marika.lillemets@envir.ee), looduskaitse osakonna juhataja Taimo Aasma (telefon 626 2871, e-post taimo.aasma@envir.ee) ja peaspetsialist Kadri Alasi (telefon 626 2882, e-post kadri.alasi@envir.ee), merekeskkonna osakonna juhataja Rene Reisner (telefon 626 2855, e-post rene.reisner@envir.ee), metsaosakonna juhataja Kristel Järve (telefon 626 2913, e-post kristel.jarve@envir.ee), ja peaspetsialist Maret Parv (telefon 626 0726, e-post maret.parv@envir.ee), veesakonna juhataja Karin Kroon (telefon 626 2865, e-post karin.kroon@envir.ee) ja nõunik Olav Ojala (telefon 626 2919, e-post olav.ojala@envir.ee). KIKist olid kaasatud kõik olulisemad keskkonnaprogrammi valdkondadega seotud isikud, teiste seas toetuste ja teenuste osakonna juht Antti Tooming (telefon 627 4312, e-post antti.tooming@kik.ee) ja riskiosakonna jurist Kaido Floren (telefon 627 4176, e-post kaido.floren@kik.ee). Keeletoimetaja oli õigusosakonna peaspetsialist Aili Sandre (tel 626 2953, aili.sandre@envir.ee) ja õigusekspertiisi tegi õigusosakonna nõunik Annemari Vene (annemari.vene@envir.ee).

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõukohane määrus koosneb 6 peatükist ja 47 paragrahvist.

Peatükid on järgmised:

1. Üldsätted
2. Keskkonnaprogrammi üldised tingimused
 1. jagu. Üldnõuded
 2. jagu. Kulude abikõlblikkuse üldtingimused
3. Valdkondlikud programmid ja nendele kohalduvad eritingimused
 1. jagu. Atmosfääriõhu kaitse programm
 2. jagu. Kalanduse programm
 3. jagu. Keskkonnateadlikkuse programm
 4. jagu. Looduskaitse programm
 5. jagu. Merekeskkonna programm
 6. jagu. Metsanduse programm
 7. jagu. Ringmajanduse programm
 8. jagu. Veemajanduse programm
4. Taotlemine ja hindamine
 1. jagu. Taotlemine, taotluste hindamise kord ja rahastamise otsustamine
 2. jagu. Hindamiskriteeriumid ja hinnatavad näitajad
5. Toetuse maksmine ning lepingu täitmise kontrollimise ja aruandluse kord
6. Rakendussätted

1. peatükk „Üldsätted“ koosneb §-dest 1–5.

Paragrahvis 1 on ära toodud määruse reguleerimisala KeTSi §-s 59 sätestatud volitusnormi kohaselt.

Paragrahvis 2 on ülevaatlikkuse huvides ära toodud KeTSi § 4 lõike 3 kohane toetuse andmise eesmärk.

Paragrahvi 3 lõige 1 on võrreldes määrusega nr 13 uus – selles avatakse keskkonnaprogrammi mõiste, arvestades, et terminit kasutatakse nii KeTSis kui ka eelnõukohases määruses.

Lõikes 2 on sätestatud rahastavad valdkonnad nagu määruse nr 13 §-s 1. KeTSi § 56 lõige 2 näeb ette, et keskkonnaprogrammi rahastatakse toimub projekti põhjal keskkonnakaitse valdkondade rahastamise kaudu. Selline riiklikest vahenditest valdkonnapõhine rahastamise korraldus on olnud keskkonnaprogrammis kasutusel alates KIKi moodustamisest.

Lõikes 3 korratakse määruse nr 13 § 1 lõiget 2 valdkondlike programmide alamprogrammideks jaotamise kohta.

Paragrahvi 4 lõige 1 sätestab, et keskkonnaprogrammi rakendusüksus on KIK. KIK on seda rolli täitnud juba alates moodustamisest 2000. aastal ja see tuleneb KeTSi § 56 lõikest 1, milles on sätestatud, et keskkonnaprogrammi elluviimist korraldatakse „riigi sihtasutuse kaudu, mille asutajaõiguste teostajaks on Keskkonnaministeerium“. Keskkonnaminister on KIKiga sõlminud 21.03.2019 halduslepingu nr 1-6/19/6 keskkonnaprogrammi elluviimiseks. Eelnõukohasesse määrusesse lisatakse ülevaatlikkuse huvides viide rakendusüksusele

arvestades, et järgnevates sätetes on vaja viidata rakendusüksusele (KIKile), mistõttu peaks see ka määrusest selguma.

Lõike 2 kohaselt võib KIK keskkonnaprogrammi vahendite kasutamise korraldamiseks kehtestada lisaks eelnõukohases määruses sätestatule muid taotlemise ja taotluste menetlemise, kulude abikõlblikuks lugemise ja toetuse maksmise nõudeid ja tingimusi, mis täpsustavad määruse sätteid, arvestades toetatava valdkonna projektide eripära, samuti uue määrusega sätestatavaid nõudeid ning selles reguleerimata juhtudel riigisisestes ja Euroopa Liidu õigusaktides sätestatud nõudeid.

Tegemist on KIKi kui rakendusüksuse ülesandest tuleneva õigusega, mis on ülevaatlikkuse huvides otstarbekas nimetada ka toetuste andmist reguleerivas määruses. Nimetatud nõuded ja tingimused on ka praegu KIKi poolt kehtestatud. Sõnastamisel on lähtutud Vabariigi Valitsuse 21. augusti 2014. a määruse nr 133 „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse taotlemise ja taotluste menetlemise nõuded ja tingimused toetuse andmise tingimuste määruse kehtestamiseks“ § 1 lõikest 3 ja Vabariigi Valitsuse 1. septembri 2014. a määruse nr 143 „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetusest hüvitatavate kulude abikõlblikuks lugemise, toetuse maksmise ning finantskorrektsioonide tegemise tingimused ja kord“ § 1 lõikest 3.

Lõikes 3 sätestatakse lõikes 2 nimetatud muude tingimuste ja nõuete avalikustamise koht, milleks on KIKi veebileht.

Paragrahvis 5 nähakse samamoodi nagu määruse nr 13 § 1 lõikes 3 ette võimalus mitte kuulutada taotlusvoore välja kogu keskkonnaprogrammi ulatuses, vaid suunata toetusi täpsemalt ja vastavalt vajadusele. See võimaldab kasutada nappe vahendeid tõhusamalt kõige olulisemate probleemide lahendamiseks ning samuti optimeerida projektide menetlemist, jaotades eri valdkondade või vajaduse korral ka kitsamate meetmete taotlusvoorud ühtlaselt kogu aasta peale. Võrreldes määrusega nr 13 on sõnastust muudetud paindlikumaks.

2. peatükk „Keskkonnaprogrammi üldised tingimused“ koosneb §-dest 6–17.

Paragrahvides 6 ja 7 on sätestatud nõuded taotlejale ja toetuse saajale. Nende nõuete eeskujuks on olnud KIKi senise finantseerimise korra¹ vastavad nõuded ning samuti struktuuritoetuste valdkonda reguleeriva Vabariigi Valitsuse 21. augusti 2014. a määruse nr 133 „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse taotlemise ja taotluste menetlemise nõuded ja tingimused toetuse andmise tingimuste määruse kehtestamiseks“ § 2. Taotleja ja toetuse saaja nõuded on jaotatud kahte ossa, järgides keskkonnaprogrammi menetlusloogikat ja -ökonoomiat. Nimelt esitatakse keskkonnaprogrammi rohkel arvul taotlusi, millest hindamisel leiab rahastamist pigem väiksem osa. Pärast hindamist ja projekti rahastamisotsuse tegemist sõlmitakse toetuse saajatega sihtfinantseerimise leping, milles lepitakse täpsemalt kokku rahastamise tingimustes ning mille sõlmimisele eelnevalt kontrollitakse kõikide nõuete täidetust. Selline kaheastmeline korraldus võimaldab vähendada nii taotlejate kui ka menetlejate halduskoormust, kuivõrd ebaedukate projektide taotlejad ei pea tõendama juba taotlemise faasis kõikide nõuete täitmist ning neid ei ole vaja ka kontrollida. Ei ole välistatud, et taotlemise ajal ei pruugi taotleja vastata mõnele nõudele, kuid suudab selle puuduse sihtfinantseerimise lepingu sõlmimise ajaks parandada. Samas on ka selge, et kui taotleja ei suuda mõistlikus perspektiivis kõiki nõudeid täita, siis ei ole tal mõtet taotlust esitada, sest isegi kui hinnang tema taotletava tegevuse toetamisele oleks positiivne, ei sõlmitaks temaga ikkagi

¹ https://www.kik.ee/sites/default/files/KP/KP2019/finantseerimise_kord_23_04_2019.pdf

sihtfinantseerimise lepingut.

Paragrahvi 6 lõikega 1 analoogne säte sisaldub määruse nr 13 § 10 lõikes 1, mis sätestab, et toetust võivad taotleda kohaliku omavalitsuse üksused, äriühingud, keskkonnakaitsega tegelevad asutused, mittetulundusühingud, sihtasutused või avalik-õiguslikud juriidilised isikud. Eelnõukohases määruses on taotlejate ringi veidi laiendatud – toetust võivad taotleda kõik juriidilised isikud, füüsilisest isikust ettevõtjad ja asutused, kui valdkondlikke programme reguleerivatest uue määruse sätetest ei tulene teisiti. Senine taotlejate ringi piirang ei olnud põhjendatud, arvestades, et toetuse andmisel on olulisem projekti sisu ja saavutatav eesmärk.

Paragrahvi 6 lõige 2 sätestab taotleja üldised kohustused, mida täpsustavad järgnevad peatükid.

Paragrahv 7 sisaldab nõudeid toetuse saajale. Analoogseid nõudeid kohaldatakse toetuste andmisel ka praegu, lähtudes KIKi finantseerimise korrast, muuhulgas selle punktist 6.6: „KIK võib tunnistada taotluse nõuetele mitte vastavaks, kui taotlejal või tema seaduslikul esindajal on karistusseadustiku § 209, 210, 260¹, 372, 373, 379 või 384 alusel määratud kehtiv karistus, taotleja ei paranda taotluse puudusi KIKi antud tähtaja jooksul või taotleja ei ole KIKi finantshinnangu alusel jätkusuutlik. Samuti juhul, kui taotlejal on KIKi ees aruande või muid võlgnevusi või taotlejal on maksevõlgnevused riigile (v.a ajatatud maksevõlgnevused) või aruande võlgnevused riiklikele registritele.“

Punktides 1, 4 ja 5 nimetatud nõuded on võetud analoogia alusel struktuuritoetuste eelviidatud korrast.

Paragrahv 8 käsitleb toetuse osakaale. Sellega seoses tuleb märkida, et samamoodi nagu struktuuritoetuse aktide puhul kasutatakse seejuures sõltuvalt kontekstist ja otstarbekusest nii mõistet „toetuse osakaal“ kui ka „omafinantseering“. Tegemist on lähenemisega projekti eelarve abikõlblikele kuludele eri vaatenurkadest arvestades, et toetus ja omafinantseering kokku moodustavad 100% abikõlblikest kuludest.

Toetuse osakaalu puhul tuleb arvestada, et riigiabi, st ettevõtjatele antavate toetuse korral on toetuse osakaalud üldiselt ette nähtud otsekohalduvates ELi riigiabi aktides. Vähesse tähtsusega abi² kohta ei ole ELi aktides abi osakaalu ette nähtud, seetõttu on **lõikes 2** sätestatud, et vähesse tähtsusega abi andmisel on toetuse osakaal maksimaalselt 50% abikõlblike kulutuste maksumusest.

Erinevalt senisest KIKi finantseerimise korra (punkt 4.2) avalik-õiguslike juriidiliste isikute 10% omafinantseeringu nõudest on nüüd **lõikes 3** selleks kehtestatud 20% toetatava projekti abikõlblike kulutuste maksumusest. Selle põhjuseks on nii keskkonnaprogrammi vahendite nappus, kui ka eesmärk motiveerida toetuse saajaid viima projekte kulutõhusamalt ellu oma vahendeid kaasates.

Lõike 4 kohaselt ei ole omafinantseering kohustuslik valitsus- ja riigiasutuste projektidel, omavalitsuse üksustel, kui hooldatakse või korrastatakse riigi maal või omandis olevaid objekte, ning sihtasutustel ja mittetulundusühingutel.

Lõike 5 kohaselt on sihtasutuste ja mittetulundusühingute omafinantseering vähemalt 10%

² Euroopa Komisjoni määrus (EL) nr 1407/2013, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähesse tähtsusega abi suhtes (ELT L 352, 24.12.2013, lk 1–8).

abikõlblikest kuludest, kui valdkondlike programmide sätetest ei tulene teisiti. Atmosfääriõhu kaitse, kalanduse, osaliselt keskkonnateadlikkuse, looduskaitse ja metsanduse valdkondlike programmide puhul võib valdkondlike programmide regulatsioonist tulenevalt toetuse osakaal olla kuni 100% abikõlblikest kuludest, kuna kohustusliku omafinantseeringu kehtestamisega võib jääda ellu viimata nii mõnigi projekt, mis on oluline keskkonnanäesmärkide saavutamiseks.

Lõige 6 sätestab, et omafinantseering peab olema rahaline ja tasutud enne KIKi tehtavat lõppmakset.

KIKi finantseerimise korra punkti 4.1. kohaselt peab omafinantseering olema rahaline, tasutud enne KIKi tehtavat lõppmakset ning vastama selle korra lisas 1 „Abikõlblikud kulud” sätestatud abikõlblikkuse nõuetele. Nõuet on täpsustatud, et suurendada tehtava toiminguga ajalist arusaadavust.

Paragrahvi 9 lõige 1 täpsustab riigiabi tingimuste määramise korda. Keskkonnaprogrammi valdkondades antavat võimalikku riigiabi puudutavaid tingimusi ei pea sätestama eelnõukohases määruses, vaid nende kohta võib kehtestada ja avaldada täpsemad abikavad. Ka käesoleval ajal on sellised abikavad KIKi veebilehelt avaldatud ning määruse jõustumisel tuleb need üle vaadata ning vajaduse korral uuesti kehtestada ja avaldada.

Lõikes 2 viidatakse põhimõttele, et ka kaudne riigiabi on riigiabi, mille suhtes kohaldatakse riigiabiõigust. Lõige on sõnastatud lähtudes ELi riigiabiõiguses kehtivast põhimõttest, mille kohaselt riigiabi ei ole mitte ainult otseselt makstav rahaline toetus, vaid „igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi“ (Euroopa Liidu toimimise leping), mida võidakse anda ka kaudselt.

Paragrahvi 10 lõige 1 näeb ette võimaluse kaasrahastada keskkonnaprogrammist teiste põhirahastajate projekte. Sellisel juhul lähtutakse vajaduse korral põhirahastaja tingimustest. Praktikast on kaasrahastamine osutunud vajalikuks nt ELi *Life*'i ja *Interregi* projektide, aga ka ühtekuuluvusfondi projektide kaasrahastamiseks. Tulevikus luuakse tõenäoliselt ka muid keskkonnaprojekte rahastavaid meetmeid, milleks saab riigipoolset kaasrahastust vajaduse korral anda keskkonnaprogrammist.

Lõikes 2 sätestatakse, et kui KIKi toetus projektis on üle 50%, siis kohaldatakse määruse tingimusi. Tegemist on praegu KIKi finantseerimise korra punktis 20.2 sisalduva nõudega.

Paragrahvi 11 lõige 1 näeb ette abikõlblikkuse perioodiga seotud tingimused, mis on põhimõtteliselt samad kui seni. Ka eelnõukohases määruses sätestatakse, et keskkonnaprogrammi üldine abikõlblikkuse periood on 24 kuud rahastamisotsusest. See on maksimaalne aeg, millele saab toetust taotleda ning mille jooksul tuleb saadud toetus ära kasutada st toetatud projekt ellu viia. Kui projekt on kavandatud hilisemaks ajaks või kui osa projektist lükkub hilisemasse aega, siis tuleb esitada järgnevatel aastatel uus taotlus. Seejuures tuleb tähele panna, et eelnõukohase määruse § 43 lõike 2 järgi tuleb sihtfinantseerimise lepingu projekti finantseerimiseks esitada KIKile kuue kuu jooksul rahastamisotsusest, ning **lõike 2** järgi ei ole konkreetse projekti kulud abikõlblikud 24 kuud, vaid projekti abikõlblikkuse periood määratakse kindlaks projekti vajaduste järgi sihtfinantseerimise lepingus.

Eeltoodud tähtsajad on olulised, sest nende eesmärk on tagada keskkonnaprogrammi vahendite tõhus haldamine ja finantsjuhtimine. Varasemad kogemused on näidanud, et ilma konkreetsete tähtaegadeta hakkab projektide elluviimine venima. Eesmärgiks on siin see, et projektidele

eraldatud vahendid ei seisaks kasutamata broneerituna, vaid et need kasutataks võimalikult kiiresti ära või siis tühistatakse toetuse saaja tegevusetuse korral (ei esita sihtfinantseerimise lepingut tähtajaks või ei asu projekti lepingu tähtaegu järgides ellu viima) rahastamisotsus ja vabanenud vahendid suunatakse uutesse projektidesse.

Lisaks tuleb tähele panna, et grupierandiga hõlmatud riigiabi³ puhul algab kulude abikõlblikkus taotluse esitamisest.

Üldjoontes on kehtestatud nõuded samad, mis tulenevad praegu KIKi finantseerimise korral, uue tingimusena sätestatakse **lõikes 1**, et põhjendatud juhtudel võib abikõlblikkuse perioodi pikendada kuni kuue kuu võrra. Täiendus tehakse, et võimaldada erandjuhtudel suuremat paindlikkust projektide rahastamisel.

Samuti on uus **lõikes 3** sätestatud tingimus, et kiireloomuliste projektide abikõlblikkuse periood algab kiireloomulisuse vajaduse ilmnemisel. Sisuliselt on seda kohaldatud ka senises praktikas.

Paragrahv 12 näeb ette kulude abikõlblikkuse üldpõhimõtted. Seejuures on lihtsustatud seni kasutusel oleva KIKi abikõlblikkuse juhendit ja abikõlblikkuse üldpõhimõtete määratlemisel on eeskujuks võetud ka Vabariigi Valitsuse 1 septembri 2014. a määruse nr 143 „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetusest hüvitatavate kulude abikõlblikuks lugemise, toetuse maksmise ning finantskorrektsioonide tegemise tingimused ja kord“ (edaspidi *määrus nr 143*) §-st 2.

Paragrahv 13 näeb ette personalikulude abikõlblikkuse põhimõtted. Põhimõtteid on lihtsustatud, sõnastust on muudetud selgemaks, sisult on uuendatud redaktsioon suuresti analoogne määruse nr 143 §-ga 3.

Paragrahv 14 sätestab asjade ostmisel samad nõuded, mis seni olid ette nähtud abikõlblikkuse juhendis.

Paragrahvis 15 on lühendatult kokku võetud abikõlblikkuse juhendis ette nähtud abikõlblikkuse nõuded. Seejuures on projektijuhtimise kuluks ette nähtud maksimaalselt 10% ja üldkuluks maksimaalselt 5%. Teadus- ja arendustegevuse toetuste puhul on üldkulu määraks kuni 15% abikõlblikest tööjõukuludest. Kehtivas KIKi abikõlblikkuse juhendis on üldkulu määraks 7% ning erisusena mittetulundusühingutele ja sihtasutustele 10% projekti abikõlblikest kuludest. Arvestades keskkonnaprogrammi vahendite piiratust, on muudatuste eesmärk, et toetust kasutataks võimalikult maksimaalselt konkreetseteks keskkonnaalasteks kuludeks ja vähem muudeks kaasnevateks ja kõrvalkuludeks. Samuti tagab toetuse saaja enda (eelarveliste) vahendite parem kaasatus projekti kulutõhusama elluviimise võrreldes olukorraga, kus toetusest kaetaks suures mahus ka toetuse saaja muid üldkulusid.

Paragrahvis 16 sätestatud mitteabikõlblike kulude puhul on olnud osaliselt eeskujuks abikõlblikkuse juhend ja osaliselt määrus nr 143. Tegemist on juba seni kehtinud nõuete täpsustamise ja uuestisõnastamisega, mingeid põhimõttelisi sisulisi muudatusi tehtud ei ole.

Paragrahv 17 käsitleb projekti võimalikku tulu teenimist analoogselt senise abikõlblikkuse juhendi vastava tingimusega (punkt 3.19.). **Lõige 1** näeb ette projekti elluviimise ajal tekkiva tulu võimaliku kasutamise omafinantseeringu katteks ning **lõige 2** sätestab võimaluse lugeda kulud abikõlbmatuks, s.t toetus tagasi nõuda, kui projekti tulemit ei kasutata kokkulepitud

³ Euroopa Komisjoni määrus (EL) nr 651/2014 EL-i aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnustatakse siseturuga kokkusobivaks (ELT L 187, 26.06.2014, lk 1–78).

keskkonnaalasel eesmärgil või näiteks hakatakse toetuse saamisel tasuta lubatud tulemi eest tasu võtma. Vastavad ja vajadusel täpsustatud tingimused, mille alusel nõuete rikkumise eest toetus tagasi nõutakse või seda vähendatakse nähakse ette sihtfinantseerimise lepingus. Sama küsimust, st tulu teeniva projekti tulude võimalikku tagantjärele mahaarvamist käsitletakse ka määruse nr 143 §-s 5.

3. peatükk „Valdkondlikud programmid ja nendele kohalduvad eritingimused“ koosneb §-dest 18–33.

Atmosfääriõhu kaitse programm

Paragrahv 18 käsitleb atmosfääriõhu kaitse programmi eesmärki, selle alamprogramme ja toetatavaid tegevusi. Atmosfääriõhu kaitse programmi eesmärk on toetada keskkonnast tulenevate terviseriskide ohjamist ning elukvaliteedi parandamist, välisõhu kvaliteedi parandamist, kliimamuutuste tagajärgede leevendamist ja kiirgusohutuse tagamist.

Võrreldes määrusega nr 13 on kemikaalid ja nendega seotud tegevused atmosfääriõhu kaitse programmist üle viidud ringmajanduse programmi, millega seoses on atmosfääriõhu kaitse programmis senise kuue alamprogrammi asemel viis alamprogrammi.

Paragrahvis 19 on sätestatud atmosfääriõhu kaitse programmi eritingimused, mis on üle võetud senisest KIKi finantseerimise korrast. Täiendav tingimus on, et § 18 lõike 5 punktis 1 loetletud tegevuste puhul võib toetuse osakaal olla kuni 100% abikõlblikest kuludest, kuna tegemist on radioaktiivsete jäätmete nõuetekohase käitlemisega, mis on riigi ülesanne ja mida täidavad riigi asutused või riigi omanduses olevad eraõiguslikud isikud (**lõige 6**).

Lõike 7 kohaselt on atmosfääriõhu kaitse programmis jäetud muutmata kehtiv kord, mille kohaselt võib sihtasutuste ja mittetulundusühingute toetuse määr olla kuni 100% toetatava projekti abikõlblike kulutuste maksumusest. Erandi eesmärk on vältida takistuste tegemist taoliste projektide elluviimisele, mille tulemused on riigi välisõhu kaitse poliitika eluviimiseks vajalikud.

Kalanduse programm

Paragrahvi 20 lõikes 1 on sätestatud kalanduse programmi üldine eesmärk. **Lõikes 2** on välja toodud kalanduse programmi neli alamprogrammi ja **lõiked 3–6** kirjeldavad detailsemalt alamprogrammi tegevusi, sh täpsustavad kalanduse programmi toetatavaid tegevusi.

Kalandusuuringute valdkonna lõikes 3 on varasemad kaks punkti koondatud üheks ja üldisemaks. Uue punktina on lõikes 5 kalanduse arendusprojektidele lisatud punkt 6, kus toetame innovaatilisi kalandusalaseid arendusprojekte.

Võrreldes määrusega 13 on lõike 5 punktide 2 ja 5 eritingimused (75% toetus ja 50 000 euro piirmäär) viidud § 21.

Paragrahvis 21 on kirjeldatud kalanduse programmi eritingimusi. Kui eelnõukohase määruse üldnõuetes on sihtasutuste ja mittetulundusühingute omafinantseeringu nõudeks kehtestatud 10% (vt § 8 lõige 4), siis § 21 **lõike 1** kohaselt on kalanduse programmis jäänud endiseks sihtasutuste ja mittetulundusühingute toetuse määr kuni 100% toetatava projekti abikõlblike kulutuste maksumusest. Erandi eesmärk on vältida takistuste tegemist taoliste projektide

elluviimisele, mille tulemused on riigi kalanduspoliitika eluviimiseks vajalikud.

Lõige 2 on uus säte ja selle kohaselt on kalade rändeteede avamiseks abikõlblik kulu maa, hoonestusõiguse ja kinnisvara ost, mis võib osutuda vajalikuks näiteks koelmute taastamisel ja annab võimaluse, et näiteks välja osta pais.

Lõiked 3 ja 4 kirjeldavad kalanduse programmi toetuste osakaalusid. Määruses nr 13 on need reguleeritud toetatavate tegevuste all § 2 lõikes 4. **Lõikes 3** on kirjeldatud, et seminaride, koolituste, õpitubade, teabepäevade ja laagrite korraldamisel on toetus kuni 75% projekti abikõlblikest kuludest ning **lõikes 4**, et keskkonnasäästlikku harrastuskalapüüki toetava taristu ja innovaatiliste kalanduse arendusprojektide toetuse maksimaalne suurus projekti kohta on 50 000 eurot ilma käibemaksuta.

Keskkonnateadlikkuse programm

Paragrahvi 22 lõige 1 sätestab keskkonnateadlikkuse programmi eesmärgi. Võrreldes kehtiva määruse § 8 lõikega 1 on selle sõnastust lihtsustatud, kuid muudatused ei ole sisulised.

Lõikes 2 on välja toodud alamprogrammide nimetused, analoogselt teiste programmidega.

Lõige 3 sätestab täiskasvanute ja perede keskkonnateadlikkuse suurendamise alamprogrammis toetatavad tegevused, mis on võrreldes määruse nr 13 § 8 lõikega jäänud samaks, kuid tegevuste loetelust on eraldatud tingimused, mida reguleerib § 23. Sama muudatus on tehtud ka teiste alamprogrammide puhul.

Lõige 4 sätestab üldharidussüsteemi õpilaste keskkonnateadlikkuse suurendamise alamprogrammis toetatavad tegevused, mis on üldjoontes jäänud võrreldes kehtiva määrusega samaks, välja arvatud punktis 2 nimetatud tegevus „õppepäeva ja laagri korraldamist põhikooli- ja gümnaasiumiõpilastele ning looduse valdkonna huvikooli õpilastele“. Määruse nr 13 § 8 lõike 4 punkti 2 kohaselt toetatakse „välipraktikumi, sealhulgas laagri korraldamist põhikooli- ja gümnaasiumiõpilastele“. Muudatus lähtub sellest, et õppepäev annab paremad võimalused keskkonnateadlikkuse suurendamiseks ja välipraktikum oma olemuselt jääb liialt ühekülgseks, lisaks ei saa lihtsustatud korra alusel gümnaasiumiõpilastele taotleda õppeprogramme ning antud muudatus annab selle võimaluse.

Lõige 5 sätestab teabekandjate loomise alamprogrammis toetatavad tegevused, millest on võrreldes määruse nr 13 § 8 lõike 5 punktiga 1 välja jäetud m-lahendus ja keskkonnateadlikkust käsitlev uuring. Samuti on lisatud nõue, et toetuse abil valmivad telesaated peavad olema järelvaadatavad ja raadiosaated järelkuulatavad. Muudatused lähtuvad sellest, et uuringud ei täida programmi eesmärgi ja m-lahendused ei anna sellisel kujul programmile lisandväärtust. Järelvaadatavuse ja -kuulatavuse nõue oli varem sätestatud keskkonnaprogrammi finantseerimise korras ning on nüüd toodud üle määrusesse. Oluline on, et toetuse eest toodetud telesaated ja raadiosaated on ka hiljem jälgitavad, mitte ühekordsed. See annab võimaluse levitada keskkonnateadmisi laiemalt.

Lõige 6 sätestab keskkonnahariduskoostöö arendamise alamprogrammis toetatavad tegevused, mis on samad võrreldes määruse nr 13 § 8 lõikega 6.

Paragrahv 23 sätestab keskkonnateadlikkuse programmi eritingimused. Mõningad muudatused võrreldes määrusega nr 13 on tehtud üldharidussüsteemi õpilaste

keskkonnateadlikkuse suurendamise alamprogrammi eritingimustes ning teabekandjate alamprogrammi eritingimustes.

Lõike 2 punkti 4 ja lõike 4 punkti 3 kohaselt sätestatakse, et omafinantseering ei ole kohustuslik § 22 lõike 4 punktides 1 ja 3 nimetatud tegevuste korral. Vastav erisus oli varem kehtestatud KIKi finantseerimise korras ning on nüüd üle toodud määrusesse.

Lisaks on § 22 lõike 4 punkti 1 tegevuse kohta täpsustatud, et toetusmäär kuni 300 eurot kehtib ka õppeprogrammis koos osaleva õpigrupi puhul (§ 23 lõike 2 punkt 2). Sellist põhimõtet on hindamisrühm toetuse säästlikuks kasutamiseks varem järginud, kuid määruses ei ole seda seni nii üheselt välja toodud.

Paragrahvis 22 lõike 4 punkti 3 puhul on lisandunud tingimus, et nimetatud tegevuse korral on toetuse saaja oma töötajate täienduskoolitusega seotud kulu abikõlblik. Vastav erisus oli varem sätestatud KIKi finantseerimise korras.

Lõikega 5 suurendatakse toetuse osakaalu võrreldes kehtiva määrusega § 22 lõikes 4 punktis 4 nimetatud tegevuse puhul 50%-lt 75%-ni. Muudatus tehakse, et tagada loodavate õppevahendite kvaliteet ning julgustada taotlema ja panustama ka väiksema majanduskasumiga organisatsioone ning et kehtiksid § 22 lõike 5 järgi toetatavate õppematerjalide projektidega võrdsed omafinantseeringu määrad. Samuti on lõikes 5 sätestatud, et § 22 lõikes 5 nimetatud tegevuse toetus on kuni 75% projekti abikõlblikest kuludest. Kehtivas määruses sellist piirangut ei ole, piirang seatakse, et tagada loodavate teabekandjate kvaliteet ning taotleja suurem omavastutus.

Lõikes 6 on sätestatud keskkonnateadlikkuse programmi abikõlblikkuse eritingimused, mille kohaselt on § 22 lõike 6 punktis 1 nimetatud tegevuseks toetuse saaja oma töötajate täienduskoolitusega seotud kulu abikõlblik. Vastav erisus oli varem sätestatud KIKi finantseerimise korras.

Lõikes 7 sätestatu kohaselt võib keskkonnateadlikkuse programmis olla sihtasutuste ja mittetulundusühingute toetuse määr kuni 100% toetatava projekti abikõlblike kulutuste maksumusest, kui toetatakse teavituskampaaniate, samuti üleriigilise ja rahvusvahelise koostööga seotud projekte.

Lõike 8 kohaselt ei ole keskkonnateadlikkuse programmi raames abikõlblikud:

- 1) hoonete, paviljonide ja varjualuste ehituse ja remondi kulu.
- 2) sõiduvahendite soetuskulu.

Võrreldes KIKi finantseerimise korraga on lõikes 8 välja jäetud kontori-, majapidamis-, hooldus-, audio- ja visuaalse salvestamise ja esitamise ning muu sarnase tehnika soetuskulud, kuna teabekandjate rahastamise projektis on tänapäevaste lahenduste juures need kulud vajalikud. Samuti on välja jäetud toitlustamiskulu – eelnõukohase määrusega ei tehta enam vahet, mis kulu on abikõlblik omafinantseeringust ja mis KIKi toetusest.

Looduskaitse programm

Paragrahvis 24 „Looduskaitse programmi eesmärk, alamprogrammid ja toetatavad tegevused“ on võrreldes määruse nr 13 §-ga 5 tehtud kaks muudatust.

Lõike 3 punkt 3 on sõnastatud laiemalt, et oleks võimalik rahastada hinnanguid/ekspertiise, mis käsitlevad kõikides kaitsekorralduskavades ja ka tegevuskavades kavandatud meetmete rakendamist ning kaitstavate alade võrgustiku toimimise tõhusust.

Lõikesse 3 on lisatud uus punkt 6, mis lisab toetatavate tegevuste hulka eraldi mõningad loodusteadlikkust suurendavad tegevused. Ka varem on selliseid tegevusi püütud toetada, aga seni on see olnud võimalik üksnes siis, kui need on olnud mõne suurema projekti väike osa. Samuti on loodusteadlikkust suurendavaid tegevusi seni rahastatud ka keskkonnateadlikkuse programmist.

Paragrahv 25 sätestab looduskaitse programmi eritingimused.

Lõike 1 kohaselt on looduskaitse programmis jäetud muutmata kehtiv kord, mille kohaselt võib sihtasutuste ja mittetulundusühingute toetuse määr olla kuni 100% toetatava projekti abikõlblike kulutuste maksumusest. Eesmärgiks on vältida takistuste tegemist taoliste projektide elluviimisele, mille tulemused on riigi looduskaitsepoliitika eluviimiseks vajalikud. See ei kehti lõikes 2 ja 5 nimetatud tegevuste korral, kuna neis on sätestatud erisused toetuste määrades.

Lõikes 2 sätestatav tingimus on üle võetud KIKi finantseerimise korrast (punkt 4.15.) ja **lõikes 3** sätestatav tingimus abikõlblikkuse juhendist (punkt 4.8.).

Lõige 4 on sama, mis määruse nr 13 § 5 lõige 5.

Lõikes 5 on sätestatud toetuse määr seminaride, koolituste, õpitubade, teabepäevade ja laagrite korraldamiseks, mis on sarnaselt kalanduse programmile kuni 75% projekti abikõlblikest kuludest.

Merekeskkonna programm

Paragrahv 26 käsitleb merekeskkonna programmi eesmäärke, alamprogramme ja toetatavaid tegevusi. Võrreldes määrusega nr 13 on merekeskkonna programm jaotatud kolmeks alamprogrammiks, mis võimaldavad täpsemalt hinnata mitut liiki tegevusi ja nende rahastamisvajadusi. Muid muudatusi võrreldes määruse nr 13 §-ga 3¹ ei tehta.

Lõike 1 kohaselt on merekeskkonna programmi eesmärgiks toetada Eesti mereala hea keskkonnaseisundi saavutamist ja säilitamist. **Lõige 2** sätestab merekeskkonna programmi alamprogrammid: rakendatavate meetmete alamprogramm, uuringute ja arendustööde alamprogramm ning reostustõrje alamprogramm.

Lõike 3 kohaselt toetatakse rakendatavate meetmete alamprogrammis eeskätt merestrateegia meetmekava meetmeid ja tegevusi või siis muid tegevusi, mis aitavad kaasa mere ökosüsteemi teenuste tõhusale ja kestlikule kasutamisele. Selliste meetmete ja tegevuste all mõeldakse eeskätt füüsilist tegevust merel, aga ka selliseid tegevusi, mis loovad eelduse füüsiliste meetmete või tegevuste rakendamiseks või on osa neist. Näiteks mõni infosüsteem või otsuste tegemiste süsteem, mis aitab rakendada füüsilist abinõu või tegevust.

Lõige 4 täpsustab, et uuringute ja arendustööde alamprogrammist võib toetada tegevusi, mis on seotud kas mere seisundi hindamisega, mere kasutamise hindamisega või mere kaitset ja kestlikku kasutamist võimaldava innovaatilise tehnoloogia arendamisega.

Lõike 5 kohaselt toetatakse merekeskkonna programmi reostustõrje alamprogrammist tegevusi sadamate reostustõrje plaanide täitmise tagamiseks, reostuse tagajärjel kahjustatud rannikualade, loodus- ja elukeskkonna taastamiseks ning ennetavat koolitust, väljaõpet või teavitustööd. Punkti 1 kohased toetatavad tegevused peavad olema kirjeldatud sadama reostustõrje plaanis. Toetatakse kõiki tegevusi, mis tagavad sadama reostustõrje plaani täitmise, sh tehnilise varustuse soetamist, õppusi või koolitusi vastavalt sellele, kuidas need on reostustõrje plaanis kirjeldatud. Punkti 2 kohaselt toetatakse tegevusi, mis aitavad taastada reostusõnnetuse tagajärjel kahjustunud rannikualasid või ka rannikuga seotud loodus- ja elukeskkonda. Punkti 3 kohaselt toetatakse reostustõrje alamprogrammist ennetavat koolitust, väljaõpet ja teavitustööd, mis on vajalik laevadest ja sadamatest tekkiva reostuse, eeskätt siis naftareostuse ärahoidmiseks või tekkinud reostuse kahjudega toimetulemiseks. Selline vajadus koolituseks, väljaõppeks ja teavitustööks peab olema määratud kas riigi, kohaliku omavalitsuse või ettevõtte/organisatsiooni arengut suunavas dokumendis või muus sarnases, aga ka näiteks reostustõrje plaanis. Punktis 4 sätestatu all mõeldakse eeskätt valmisoleku suurendamiseks vajalikke tegevusi ja vajalike vahendite soetamist vabatahtlikele, keda kaasatakse reostusõnnetuste korral reostuse likvideerimisega seotud tegevustesse. Politsei- ja Piirivalveamet ja Päästeamet ei ole siin toetuse saajad, sest see on nende põhitegevus. Selleks, et vabatahtlikud panustaksid reostustõrje valmisolekusse, tuleb neid motiveerida ning tagada neile vahendid tegutsemiseks reostusõnnetuste korral.

Metsanduse programm

Paragrahvis 27 sätestatakse metsanduse programmi eesmärk, alamprogrammid ja toetatavad tegevused.

Lõikes 1 sätestatakse metsanduse programmi eesmärk, mis on sama võrreldes määruse nr 13 § 6 lõikega 1. Jätkuvalt on metsanduse programmi eesmärk metsanduse pikaajaliste arengusuundade elluviimine, metsade uuendamise tagamine, metsaökosüsteemide kaitse edendamine, säästva metsanduse teemaliste koolituse, teavituse ja uuringute edendamine, jahilulukiarvu taastusvaruna säilimise tagamine, ulukikahjustuse ulatuse vähendamine ning jahimeeste praktiliste oskuste taseme ja teadlikkuse kasvatamine jahindusest.

Lõikes 2 nimetatakse metsanduse programmi alamprogrammid, milleks on metsandus ja jahindus. Määrus nr 13 neid eraldi ei nimeta.

Lõikes 3 loetletakse metsanduse alamprogrammi meetmed. Võrreldes määruse nr 13 § 6 lõikes 3 nimetatud erametsaomanike koolitamist edaspidi metsateaduse, -hariduse ja teavitamise meetmest (lõike 7 punkt 8), kuna see sobib sinna paremini.

Lõigetes 4–6 ei ole võrreldes määrusega nr 13 muudetud toetatavaid tegevusi.

Lõike 7 punktis 3 on täpsustatud sulgutes olevat loetelu, et tegemist on näidetega võimalikest teabematerjalidest.

Lõiget 7 on võrreldes määrusega nr 13 täiendatud punktiga 8, lisatud on uus tegevus – erametsaomanike koolitamine. Muudatus on selgitatud eespool.

Lõige 8 sisaldab jahinduse alamprogrammi toetatavaid tegevusi ning võrreldes määrusega nr 13 on tehtud muudatus, mille kohaselt ei toetata jahimeeste ja jahikorraldajate täiendusõppe

korraldamist, sest edaspidi kaetakse täiendusõppega seotud kulud Eesti Jahimeeste Seltsiga sõlmitud halduslepingu järgi iga-aastase sihtfinantseerimise käigus.

Paragrahvis 28 sätestatakse metsanduse programmi eritingimused.

Lõike 1 kohaselt on metsanduse programmis jäetud muutmata kehtiv kord, mille kohaselt võib sihtasutuste ja mittetulundusühingute toetuse määr olla kuni 100% toetatava projekti abikõlblike kulutuste maksumusest. Erandi eesmärk on vältida takistuste tegemist taoliste projektide elluviimisele, mille tulemused on riigi metsanduspoliitika eluviimiseks vajalikud.

Võrreldes määrusega nr 13 on lisatud **lõiked 2 ja 3**, mis sätestavad jahiseaduse § 45 alusel reservfondist maaomanikule makstud uluki tekitatud kahju kompenseerimise eritingimused.

Jahiseaduse § 45 lõike 2 kohaselt toetab KIK jahiseaduse § 45 lõike 1 alusel moodustatud reservfondist tasutud nõuete osalist katmist mahus, mis on minimaalselt 10% ja maksimaalselt 30% reservfondi aastas tehtud väljamaksetest ning mis ei ületa taotletavale aastale eelneva aasta jahipidamisõiguse tasu riigieelarvesse laekumise aastast mahtu.

Täiendavalt on fikseeritud, et jahiseaduse § 45 lõike 2 kohaselt reservfondist tasutud nõuete osalise katmise taotlusi hinnatakse üks kord aastas pärast jahiaasta lõppu.

Praegu sisalduvad samad nõuded abikõlblikkuse juhendis.

Ringmajanduse programm

Paragrahv 29 sätestab ringmajanduse programmi eesmärgi, alamprogrammid ja toetatavad tegevused.

Lõige 1 loetleb valdkonnad, mida ringmajanduse programmist toetatakse. See säte on suuresti sarnane määruse nr 13 § 7¹ lõikega 1. Ringmajanduse programmi on atmosfäärikaitse programmist üle toodud kemikaalide valdkond, kuivõrd kemikaalide kasutus mõjutab materjaliringlust, mis on osa ringmajandusest. Muudatusena võrreldes määrusega nr 13 võib välja tuua ka ringmajandusega seotud teemade erineva grupeerimise. Nimelt on ringmajanduse valdkond jagatud neljaks suuremaks teemaks – keskkonnakorraldus, jäätmed, maapõu ning teadus- ja arendustegevus. Täiendatud on ka jäätmevaldkonna toetatavaid tegevusi.

Lõikes 2 on sätestatud, et ringmajanduse programm jaguneb neljaks alamprogrammiks, milleks on keskkonnakorraldus, jäätmed, maapõu ning ringmajanduse teadus- ja arendustegevus.

Lõikes 3 on nimetatud tegevused, mida toetatakse keskkonnakorralduse alamprogrammist. Sõnastust on täpsustatud EMASi puudutavas osas (punkt 3) parandamaks sisu arusaadavust. Lisaks on eraldi tegevusena välja toodud keskkonnakorralduslikud koolitused, mis on määruses nr 13 ringmajandust toetavate tegevuste all ühe näitena vaid nimetatud. Toetusvõimalused on loodud uuenduslike keskkonnakorralduslike lahenduste väljatöötamise ja rakendamise valdkonnas. Arvestades Eestis ja laiemalt Euroopas toimuvat ning selleks, et Eesti suudaks olla konkurentsivõimeline ja saavutada kliimaneutraalsus ning edendada ringlusmajandust, on vaja rohkem tähelepanu pöörata ettevõtete koostööle, uutele innovaatilistele lahendustele ja toote elutsükli pikendamisele. Samuti on oluline edendada tööstussümbioosi, mille eesmärk on saavutada kinnine tootmistsükkel, kus ühe ettevõtte või tootmisüksuse jäätmed, heitsoojuse ja muud ülejäägid taaskasutab teine ettevõtte. Paremal juhul on sümbioosi haaratud ka

lähipiirkonnas elav kogukond. Ökodisain võimaldab juba toodete loomisel arvestada keskkonnaga ning samuti asjaoluga, mis saab toodetest nende eluea lõpus. Ressursside säästmisele või tõhusamale kasutamisele suunatud toetatavatest tegevustest on võrreldes määrusega nr 13 välja jäetud EMTAK-põhised piirangud mäetööstusele ja töötlevale tööstusele. Põhjuseks asjaolu, et struktuuritoetuste raames on ettevõtete ressursitõhususe meetme vahendeid olulisel määral vähendatud. Samas arvestades, et ressurside kokkuvõtteid on oluline ja see toetab ringmajanduse põhimõtteid, on oluline selle tegevuse toetamist jätkata mahus, mis võiks avaldada soovitud mõju.

Lõikes 4 on toodud jäätmevaldkonnas toetatavad tegevused.

Lõike 4 punkt 1 ei erine sisult määrusest nr 13 (§ 7¹ lõike 6 punkt 6). Täpsustatud on, et korduskasutus toimub toodete või nende komponentidega. Jäätmetekke vältimine on jäätnehierarhia kõige eelistatum aste, mistõttu on oluline toetada tegevusi, mis sellesse panustavad. Punkti 1 tegevuse puhul on silmas peetud näiteks parandustöökodade (nt kingaparandus, õmblusteenused või kodumasinade parandus) toetamist, mis aitavad pikendada toodete eluiga ja samal otstarbel kasutamist. Jäätmeteket aitavad vähendada ka näiteks ühekordsete nõude asendamine korduvkasutatavatega jms tegevused.

Punktid 2, 3 ja 4 ei erine sisult määrusest nr 13 (§ 7¹). Punkti 3 sõnastust on täpsustatud. Kogumisringide korraldamisel tuleb eelistada ohtlike jäätmete kogumist sellistest asukohtadest nagu külakeskused, parklad, jäätmepunktid, kuhu elanikud jäätmed toovad, mitte nn ükselt-ükselt kogumist, mis tekitab ülemäära suuri transpordikulusid. Ohtlike jäätmetena käsitletakse näiteks asbesti sisaldavaid ehitusmaterjale (eterniit, asbesttorud jne), kemikaale, vanu ravimeid jms. Asbesti sisaldavate ehitusmaterjalide kogumisel tuleb kohaliku omavalitsuse üksusel koostada registreerimisleht, kus kajastatakse, millisel aadressil ja kui palju jäätmeid üle antakse. Registreerimisleht esitatakse koos lõpparuandega.

Punkt 5 näeb ette, et kohaliku omavalitsuse üksusel on võimalus toetust taotleda kodumajapidamistes kasutatavate kompostrite, konteinerite ja muude liigiti kogumiseks vajalike vahendite soetamiseks. Segaolmejäätmete kogumiseks mõeldud vahendeid ei toetata. Eelistatud on lahendused, mis aitavad liigiti kogutud jäätmeid jäätmetekitaja juures või lähedal keskkonna- ja tervisehoidlikult käidelda või ära viia. Vahendite kasutuselevõtt peab aitama kaasa jäätmete liigiti kogumisele ja olmejäätmete ringlussevõtu sihtarvude saavutamisele. Kohaliku omavalitsuse üksusel peab olema terviklik nägemus, kuhu piirkonda, mis koguses ja milliseid mahuteid/konteinereid/kompostreid vm vahendeid vaja on ja kas neid saab eesmärgipäraselt ja ohutult kasutada (sh kompostreid). Selleks, et parandada elanike teadlikkust kompostimisprotsessi toimimise, kompostimiseks sobivate materjalide ja komposti kasutamise kohta, peab kohaliku omavalitsuse üksus tagama ka koolituse ja juhendamise. Jäätmete liigiti kogumise kohta peab kohaliku omavalitsuse üksusel olema terviklik plaan teadlikkuse suurendamiseks.

Kohaliku omavalitsuse üksus võib ette näha jäätmete liigiti kogumise vahendite ja kompostrite eest tasu omaosaluse ulatuses ning katta taotluse omaosalus ning tagada vahendite motiveeritud kasutamine elanike poolt, kuna vastavalt eelnõukohase määruse § 30 lõike 12 punkti 5 kohaselt ei tohi taotleja teenida konteinerite/kompostrite elanikele jagamise pealt tulu. Asjaomane kohaliku omavalitsuse üksus kannab kõik liigiti kogumiseks mõeldud vahendid mis on majapidamistele eraldatud, jäätmevaldajate registrisse. Elanik peab koguma jäätmed liigiti kehtestatud tingimuste kohaselt. Toetusega soetatud vahendeid tuleb säilitada vähemalt viis aastat ja sellel ajal peab olema võimalik kontrollida vahendite sihtotstarbelist kasutamist.

Eritingimused on sätestatud §-s 30.

Punkt 6 näeb ette toetuse andmise jäätmejaamade ja jäätmemajade rajamiseks, laiendamiseks või rekonstrueerimiseks, mille eesmärgiks on suurendada elanike või ettevõtete võimalusi jäätmeid liigiti ära anda. Tegemist on võrreldes määrusega nr 13 uue toetatava tegevusega.

Jäätmejaamad peavad olema avatud keskkonnaministri 16. jaanuari 2007. a määruses nr 4 „Olmejäätmete sortimise kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused“ sätestatud tingimustel vähemalt kolm korda nädalas, sealhulgas ühel puhkepäeval, kokku 24 tunni jooksul. Jäätmejaamades, millele eelnõukohase määruse alusel toetust taotletakse, peab olema tagatud jäätmete üleandmise võimalus ööpäev ringi § 30 lõike 13 punkti 4 järgi. Jäätmejaamade tehniline varustus peab tagama lisaks eelnimetatud määruse nr 4 § 3 lõike 2 punktides 1–5, 7 ja 13 nimetatud olmejäätmeliikide vastuvõtmisele elanikkonnalt ka ehitus- ja lammutusjäätmete vastuvõtmise.

Jäätmemajad punkti 6 mõistes on jäätmemajad, mida rajatakse küladesse või kogukondadesse, et tagada elanikele mugav jäätmete liigiti kogumine kodu lähedal. Jäätmemajad peavad olema lukustatavad. Jäätmemajade rajamisega saavutatakse olukord, kus jäätmeauto ei pea eri liiki jäätmeid koguma majapidamiste juurest, vaid kogukonna keskusest, ja selliselt saavutatakse kokkuvõtte transpordilt. Samuti säästab jäätmemajade kasutamine teid, kuna rasked jäätmeveokid koormavad neid vähem. Jäätmemajad tuleb paigutada mugavatesse asukohtadesse ja need peavad mahutama konteinereid vähemalt segapakendijäätmete, paberi- ja papijäätmete, klaaspakendi, tekstiili, segaolmejäätmete, paber- kartongpakendijäätmete, patareide, väikeelektroonika ja biojäätmete kogumiseks. Oleks hea, kui jäätmemajades arvestataks ka lisakonteinerite paigutamise võimalusega, kui hiljem peaks olema soov veel muid jäätmeliike eraldi koguda.

Punktis 7 sätestatakse toetatava tegevusena ohtlikke kemikaale ehk ohtlikke aineid sisaldavate jäätmete käitlemiseks soetatavate tehnoloogiate arendamine. Eesmärk on suurendada materjalide ringlussevõttu ning taaskasutatava materjalide ohutust. Tegemist on võrreldes määrusega nr 13 uue toetatava tegevusega. Ohtlikud kemikaalid on reguleeritud REACH- ja CLP- ning POS-määruse ja teiste rahvusvaheliste kokkulepetega. Tooted võivad olla kasutuses pikka aega ning korduskasutuse edendades eluiga pikendatakse, mistõttu tegemist võib olla toodetega, mis sisaldavad ohtlikke kemikaale, mis on piiratud kasutusega või mis on keelustatud. Kui tooted saavad elutsükli lõpus jäätmeteks, siis tuleb vältida, et piiratud või reguleeritud ohtlikke kemikaale ei satuks käitlemise teel uuesti materjalidesse jälgsaastena. Kuivõrd eesmärgiks on edendada materjaliringlust ning suurendada taaskasutatavate materjalide ohutust ja kvaliteeti, on väga oluline kindlaks teha, kas jäätmed sisaldavad kemikaale, mis on piiratud või keelustatud, ning et oleks kasutusel või arendataks innovaatilisi tehnoloogiaid, mis võimaldaksid eraldada selliseid aineid jäätmevoost. Selleks, et suunata ja võimaldada jäätmekäitlejatel vastavaid investeeringuid teha, on vaja ka asjakohast meedet. Ohutu materjaliringluse tagamine on osa Euroopa Komisjoni planeeritavast mittetoksilise keskkonna strateegia väljatöötamisest ning osa ka ringmajanduse uuest tegevuskavast. Toetusmeede katab ka võimalust eraldada mitmekomponendilisest jäätmest ohtliku osa, komponendi või segust pärineva kemikaal, mida hiljem käideldakse eraldi muust jäätmevoost, suurendades seeläbi taaskasutust ja ringlussevõttu. Eesmärk on võtta võimalikult palju ressursse ringlusesse, samal ajal tagades materjali ohutuse.

Punkt 8 näeb ette, et toetatakse Keskkonnaministeeriumis ja tema allasutustes koostatud jäätmevaldkonna teavitusmaterjalide trükkimist ja levitamist kohaliku omavalitsuse üksuste poolt ning jäätmete liigiti kogumise alast teavitust, mille eesmärk on levitatavate teavitusmaterjalide ühtlustamine. Tegemist on võrreldes määrusega nr 13 uue toetatava tegevusega. Toetust ei anta teiste huvigruppide toodetud teavitusmaterjalide trükkimiseks, sest sellisel juhul jääb teadmata, millist infot teavitusmaterjalidega levitatakse. Toetatakse Keskkonnaministeeriumis ja tema allasutustes koostatud jäätmevaldkonna teavitusmaterjalide trükkimist ja levitamist, sest sellisel juhul tagatakse teavitusmaterjalide seaduspärasus. Toetust on võimalik saada ainult kohaliku omavalitsuse üksustel ja 100% kohaliku omavalitsuse üksuse omandis olevatel juriidilistel isikutel (§ 30 lõige 7).

Punkt 9 näeb ette, et toetatakse jäätmeteemaliste teavituskavade koostamist. Tegemist on võrreldes määrusega nr 13 uue toetatava tegevusega. Toetuse andmise eesmärk on luua teavituskavad, mida kohaliku omavalitsuse üksus saab edaspidi teavitustegevuse korraldamisel aluseks võtta. Jäätmeteemalistes teavituskavades tuleb käsitleda kõiki võimalikke tegevusi, mida kohaliku omavalitsuse üksus planeerib.

Punkt 10 näeb ette, et toetatakse avaliku kogumispunkti efektiivsuse suurendamiseks tehnoloogilisi lahendusi. Tegemist on võrreldes määrusega nr 13 uue toetatava tegevusega. Tehnoloogiliste lahendustena mõistetakse selliseid seadmeid, millega võimaldatakse elanikele ligipääs jäätmepunktidele – turvakaamerate süsteeme, värava avamist kiipkaardi või telefoniga jms. Turvakaamerate paigaldamine aitab vältida prügistamist. Toetust võib taotleda jäätmemajadele, jäätmejaamadele ja muudele avalikele kogumispunktidele.

Lõikes 5 selgitatakse täpsemalt, mis on määruse mõistes põllumajandusehitis, tööstusehitis ja militaarehitis lõike 4 punkti 4 tähenduses. Määruse nr 13 § 7¹ lõiked 10–12 on sisuliselt samad.

Lõikega 6 sätestatakse maapõue valdkonnas toetatavad tegevused. Määruse nr 13 § 7¹ lõike 14 punktid 1 ja 3 on eelnõukohases määruses ühendatud lõike 6 punkti 3 alla.

Määruse nr 13 § 7¹ lõike 14 punktides 4–6 ja lõikes 15 sätestatud enam eraldi välja ei tooda, kuna need on integreeritud juba teistesse toetatavatesse tegevustesse. Uuringute jaoks saab toetust teadus- ja arendustegevuste alt.

Lõikes 7 sätestatakse teadus- ja arendustegevuse toetusvõimalused.

Teadus- ja arendustegevuste määramisel lähtutakse teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse §-s 2 toodud mõistetest. Arendustegevustena käsitletakse uuringute ja kogemuste kaudu saadud teadmiste rakendamist uute materjalide, toodete ja seadmete tootmiseks, protsesside, süsteemide ja teenuste juurutamiseks või nende oluliseks tähistamiseks. Teadustegevus on isiku loomevabadusel põhinev tegevus, mille eesmärk on teaduslike uuringute abil uute teadmiste saamine inimese, looduse ja ühiskonna ning nende vastastikuse toime kohta.

Punktides 1 ja 2 loetletud tegevused olid toetatavad ka määruse nr 13 § 7¹ alusel, kuid nüüd on need koondatud ühe paragrahvi alla ja täpsustatud nende sõnastust.

Punkti 3 kohaselt toetatakse teadus- ja arendustegevust, mis uurib ohtlikest kemikaalidest tingitud terviseriske ja keskkonnamõjusid. Tegemist on määruses nr 13 atmosfääriõhu kaitse programmis (§ 6¹ lõikes 7) kirjeldatud toetusmeetmega, millega nähti ette vajadust toetada tegevusi, mis on suunatud kemikaalide ja neid sisaldavate toodete ohtlike omaduste

väljaselgitamisele ning nendega kokkupuutest tulenevate keskkonna- ja terviseriskide hindamisele ning juhtimisele (ohjamisele, vähendamisele, kõrvaldamisele), samuti ohtlikest kemikaalidest ja neid sisaldavatest toodetest tingitud keskkonna saastatuse näitajate või keskkonnatervise indikaatorite määramist ja hindamist. Eurostati andmetel on keskkonnale ja tervisele ohtlike kemikaalide toodetavad kogused alates 2010. aastast ELis kasvanud, mis tähendab, et suureneb nende ainete hulk keskkonnas ning ka võimalik kokkupuude ohtlike kemikaalidega, mõjutades inimest. Kuigi ELis kehtivad ranged piirangud ohtlikele kemikaalidele, imporditakse ohtlikke kemikaale ja neid sisaldavaid tooteid suurtes kogustes ning tarneahelate keerukus ei võimalda saada piisavat teavet toodetes sisalduvatest ainetest ja nende ohtlikkusest. Uue toetatava valdkonnana on lisatud biomonitoring, mille eesmärgiks oleks seirata erinevaid aineid ning nende kokkupuudet inimestega. Biomonitoringu meetodika rakendamine ja selle uurimine võimaldaks täiustada teadmisi ohtlike kemikaalide mõjust ning annaks aluse ainete reguleerimiseks ning nõuete efektiivsuse hindamiseks.

Punktiga 4 toetatakse teadus- ja arendustegevusi, mis on suunatud innovaatiliste ja ohutute materjalide väljatöötamiseks ning toodetes sisalduvate ohtlike kemikaalide asendamiseks ning ohtlike kemikaalide vabade lahenduse leidmiseks. Võrreldes määrusega nr 13 on tegemist uue toetatava tegevusega.

REACH-määruse kohaselt on osa aineid selliseid, mille kasutust peab enne autoriseerima ehk kaaluma, kas teatud ohtlikke kemikaale saab turule lasta ning kui seda otsustatakse lubada, siis tähtajaliselt ning tingimusega, et vastav aine asendatakse vähem ohtliku ainega. Ka tööstusheite seaduse § 140 seab kohustused asendada ohtlikke aineid või segusid, mis sisaldavad lenduvaid orgaanilisi ühendeid, mis on klassifitseeritud kui kantserogeensed, mutageensed või reproduktiivtoksilised ained. Asendamine eeldab, et välditakse samaväärsete ohtlike ainete kasutust ning leitakse alternatiivsed ning vähemohtlikud kemikaalid. Probleemiks võib olla see, et pole sobivat asendusainet või siis asendusaine on olemas, kuid selle toime ja toote kvaliteet vajab testimist. Ohtlikele ainetele alternatiivsete uute ainete väljatöötamine või tootmise ümberseadistamine vähemohtlike lahenduste kasutuselevõtuks on kulukas ning teatud juhtudel ka teadusmahukas tegevus. Seda on vaja riiklikult toetada, et soodustada väiksemat ohtlike kemikaalide kasutust ning tõsta materjalide käideldavust ning vähendada kemikaalide kasutusest tingitud tervise- ja keskkonnariske. Kemikaali- ja keskkonnapoliitika suundumuseks on materjalide eluea pikendamine ning ohutu materjaliringlus. See eeldab tootearendust, mis põhineb olulusringil ning mille juures rakendatakse senisest enam rohelist ja kestliku keemia põhimõtteid. Üheks suundumuseks on vähendada ohtlike kemikaalide kasutust ning tegeleda ökodisainiga, mis pakub tootele funktsiooni disaini, mitte ohtlike kemikaalide kasutuse kaudu. Tootearenduses ning uute materjalide väljatöötamises tuleks hakata kasutusele võtma ohutu tootearenduse või -disaini põhimõtteid, mille järgi oleks juba uute materjalide väljatöötamise käigus keskseks ka materjali omadust ning materjalis sisalduvate ainete omaduste, ohtlikkuse ja riskide hindamine. Meetmetega toetatakse sellist teadus- ja arendustegevust, mille tulemuseks on uued või parandatud materjalid, mis panustavad ringmajanduse toimimisse ning mis arvestavad ringmajanduse põhimõtetega, nagu materjalide kestvus, parandatavus, taaskasutatavus (eeskätt ringlusse võetavus), ressursitõhusus, jäätmete vähendamine. Lisaks toetatakse tegevusi, mis on suunatud ohtlike kemikaalide kasutuse vähendamisele ning mis seeläbi soodustavad ringmajanduse toimimist ning tagavad puhta ja kvaliteetse materjaliringluse.

Paragrahv 30 sätestab ringmajanduse programmi eritingimused.

Lõikes 1 on sätestatud toetuse suurus ressursiauditile. Võrreldes määrusega nr 13 muudetakse

toetuse maksmise alust, mistõttu muutub ka toetuse suurus. Määruse nr 13 § 7¹ lõike 4 kohaselt on toetuse maksimaalne suurus ülevaatlikule auditile ja detailsele auditile kokku ühe projekti kohta 7500 eurot ilma käibemaksuta. Ülevaatliku auditi toetuse maksimaalne suurus ühe projekti kohta on 2500 eurot ilma käibemaksuta.

Eelnõukohase määruse järgi on maksimaalne toetus ülevaatliku auditi tegemiseks 3600 eurot, väikeettevõtte detailse auditi tegemiseks 5350 eurot, keskmise suurusega ja suurettevõtte detailse auditi tegemiseks 6700 eurot, väikeettevõtte detailse auditi tegemiseks 1750 eurot juhul, kui enne on rahastatud ülevaatliku auditi tegemist, ja keskmise suurusega ja suurettevõtte detailse auditi tegemiseks 3100 eurot juhul, kui enne on rahastatud ülevaatliku auditi tegemist. Kõik punktis nimetatud summad on esitatud ilma käibemaksuta.

Eelnõukohase määruse alusel makstakse toetust standardiseeritud ühikuhinna alusel. Toetuse suurus määratakse taotluse rahuldamise otsusega. Standardiseeritud ühikuhinna ehk toetuse suuruse määramiseks esitab taotleja info soovitava auditi ja ettevõtte suuruse kohta, milles toodud toetuse summa põhjendatust hinnatakse vastavalt tingimustele ning tuginedes standardiseeritud ühikuhinna analüüsile, mis avalikustatakse KIKi veebilehel. Samuti määratakse taotluse rahuldamise otsuses vastavalt taotlusele, millise toetatava tegevuse jaoks toetust antakse, kas ülevaatliku auditi, detailse auditi või mõlema tegemiseks. Selle järgi tuleb ka projekti tulemus saavutada ning tulemuse saavutamise tõendamiseks esitada auditi aruanne KIKile.

Lõikes 2 on seatud nõue väljamakse saamiseks. Toetuse summad on kehtestatud lähtudes standardiseeritud ühikuhinna analüüsist, mistõttu suuremat toetust ei maksta kui analüüsi tulemusel selgus. Väljamakse saamiseks esitab toetuse saaja KIKile auditi ehk projekti väljundi ja selle vastuvõtuakti, millest KIK saab kontrollida töö valmimist. Täpsemalt saab infot määrusele lisatud ühikuhinna analüüsist.

Lõikes 3 on kirjas, et ressursside tõhusamale kasutamisele suunatud lahendused on toetatavad vaid juhul, kui on tehtud ressursiaudit, mis vastab keskkonnaministri 28. juuni 2016. a määrusele nr 17. Sama nõue sisaldub abikõlblikkuse juhendi punktis 4.4.6.

Nõue kehtestatakse, et tagada auditite ühtlane sisu ning jätta taotlejale võimalus minna keskkonnaprogrammist rahastatud auditi alusel toetust taotlema ka investeringuteks § 29 lõike 3 punkti 2 alusel ning struktuurivahendite investeringuvoorust.

Lõikes 4 on seatud piirang, et toetuse maksimumsumma tööstuses, ehituses või teeninduses ressursside säästmisele või tõhusamale kasutamisele suunatud terviklike tehniliste meetmete väljatöötamise, katsetamise või juurutamise toetamiseks on 200 001 kuni 500 000 eurot taotluse kohta. Tegemist on võrreldes määrusega nr 13 uue sättega. Piirang on vajalik, arvestades programmi piiratud rahalisi vahendeid. Samas on miinimumväärtuse kehtestamine vajalik, et vältida kattuvust struktuurivahenditest rahastatavate samasisuliste projektidega, mille maksimumpiiriks on 200 000 eurot.

Lõike 5 kohaselt saab ressursitõhususe investeringuteks, mis on loetletud eelnõu § 29 lõike 3 punktis 2, toetust taotlema vaid sel juhul, kui nõuetekohane ressursiaudit on tehtud vähemalt ülevaatliku ressursiauditi ulatuses, mis kinnitab tekkivat ressursisäästu ning kavandavate investeringute asjakohasust. Taotlema võib tulla ka detailse ressursiauditi alusel. Ressursiaudit peab olema koostatud § 30 lõikes 3 sätestatud nõuete kohaselt.

Lõikes 6 sätestatud nõue on seatud tagamaks EMASi rakendamisel piisav kvaliteet.

Lõikes 7 on kirjeldatud tegevused, milleks saab toetust taotleda vaid kohaliku omavalitsuse üksus või 100% kohaliku omavalitsuse üksuse omandis olev juriidiline isik. Seoses sellega, et kohaliku omavalitsuse üksustel on kandev roll korraldada oma territooriumil jäätmekäitlust, on antud neile ka võimalus oma tegevuse paremaks korraldamiseks toetust taotleda jäätmete liigiti kogumisega seotud tegevusteks. Toetuse taotlemisel nendeks tegevusteks on eritingimus seotud rahaliste vahendite piiratusega. Nõue sisaldub ka määruse nr 13 § 10 lõikes 2.

Lõikes 8 esitatud tingimus on sätestatud ka määruse nr 13 § 10 lõikes 3.

Lõikes 9 esitatud põhimõte on kasutusel ka praegu, kuid eelnõukohases määruses on see selguse mõttes konkreetsemalt välja toodud. Sätte kohaselt on ohtlike jäätmete kogumisringide korraldamisel mittelinnalistes piirkondades jäätmete kogumine ja vedu toetatav vaid varem kokkulepitud kogumiskohtadest, välja arvatud ükselt uksele vedu.

Lõikes 10 on sätestatud nõuded asbesti sisaldavate ehitusmaterjalide kogumiseks kogumisringidega. Nõue tuleneb vajadusest saada asbesti kui ohtlike jäätmete käitlemisest parem ülevaade.

Lõigetes 11, 14 ja 15 sätestatud tingimused kehtivad ka praegu abikõlblikkuse juhendi põhjal. Nüüd on need koondatud ühe paragrahvi alla eelnõukohases määruses ja täpsustatud nende sõnastust.

Lõikes 15 viidatud jäätmejaamade ja jäätmemajade halduskulud ei ole abikõlblikud, kuna keskkonnaprogrammi toetus on investeringutoetus.

Lõikes 12 on sätestatud toetuse taotlemise nõuded kodumajapidamistes kasutatavate kompostrite, konteinerite ja muude liigiti kogumiseks vajalike vahendite soetamiseks. Tegemist on uute nõuetega.

Punkti 1 kohaselt tuleb taotlejal (kas kohaliku omavalitsuse üksusel või 100% KOV üksuse omandis oleval juriidilisel isikul) esitada taotluses ülevaade, kuidas kavandatud vahendite (nt konteinerid, kompostrid) kasutuselevõtt aitab kaasa jäätmete liigiti kogumisele ja olmejäätmete ringlussevõtu sihtarvude saavutamisele.

Punkti 2 kohaselt peavad need isikud, kellele kohaliku omavalitsuse üksus eraldab liigiti kogumiseks mõeldud vahendid, olema liitunud korraldatud jäätmeveoga ning nende alaline elukoht ja rahvastikuregistri järgne elukoht on vähemalt taotluse esitamise aasta 1. jaanuarist katkematult olnud majapidamine, kuhu liigiti kogumiseks mõeldud vahendeid soovitakse. Alaline elukoht on elukoht, kus isik veedab enamiku oma igapäevasest puhke- ja uneajast – mõiste on analoogne riigihalduse ministri 22. veebruari 2018. a määruse nr 14 „Hajaasustuse programm“ § 2 lõikega 1. Kohalikul omavalitsusel on õigus alalise elukoha tõendamiseks küsida tõendeid. Nõue aitab omavalitsusel välja selgitada olukordi, kus rahvastikuregistri järgne elukoht on inimesel küll toetust saavas omavalitsuses, aga elatakse alaliselt mujal ning tegelikkuses ei hakkaks soetatud vahendit keegi kasutama.

Punktiga 3 nõutakse, et liigiti kogumise jaoks antud vahendeid peab olema võimalik selles asukohas nõuetekohaselt kasutada, samuti tuleb tagada neid vahendeid kasutavate inimeste

koolitamine. Nõue tagab vahendite eesmärgipärase kasutamise ja seeläbi jäätmete liigiti kogumise suurenemise.

Punktis 4 on sätestatud, et kohaliku omavalitsuse üksusel peab teadlikkuse suurendamiseks olema plaan, mis esitatakse koos taotlusega. Plaani esitamine tagab ühtse ja läbimõeldud lähenemise.

Punktis 5 on sätestatud, et taotleja ei tohi teenida tulu elanikele jagatud vahendite pealt. Kohaliku omavalitsuse üksus võib anda konteinerid/kompostrid elanikele tasuta või küsida tagasi summa, mis jääb omaosaluse piiresse. Nõue on selleks, et vältida vastuolu määruse nõuetega (sh VTA ja riigiabi reeglid).

Punktis 6 on nõue, et kõik vahendid tuleb kanda jäätmevaldajate registrisse. See tagab täpse ülevaate, kes on toetusvahendite toel vahendi saanud isikud.

Lõikes 13 on täpsemad nõuded, kui taotletakse toetust jäätmejaamade ja jäätmemajade jaoks.

Punktis 1 on nõuded jäätmejaamadele. Nimelt tuleb jäätmejaamas tagada lisaks keskkonnaministri 16. jaanuari 2007. a määruses nr 4 „Olmejäätmete sortimise kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused“ nimetatud liikidele tagada ka ehitus- ja lammutusjäätmete vastuvõtmine.

Punktis 2 on nõuded jäätmemajadele. Jäätmemajad peavad olema mugavates asukohtades ja mahutama konteinereid levinumate kodumajapidamises tekkivate jäätmete liigiti kogumiseks, nt segapakend, tekstiil, paber ja papp, biojäätmed, klaas. Lisaks segaolmekonteiner, milleks toetust ei saa. Biojäätmete konteiner tuleb ette näha juhul, kui biojäätmete kogumist ei toimu kompostrite kaudu. Segapakendikonteineri asemel on soovituslik koguda erinevaid pakendeid liigiti, nt klaas, plast metall. Jäätmemajades oleks hea arvestada ka lisakonteinerite paigutamise võimalusega, kui hiljem peaks olema soov veel muid jäätmeliike eraldi koguda.

Jäätmemaja peab olema lukustatav, et vältida kõrvaliste isikute ligipääs (**punkt 3**).

Punktis 4 sätestatud nõude eesmärk on anda inimestele võimalus viia oma jäätmed jäätmejaama igal ajal. Sellisel juhul on suurema tõenäosusega tagatud, et rohkem inimesi viib jäätmed jäätmejaama või jäätmemajja. Ööpäevaringse juurdepääsu saab tagada elektrooniliste süsteemidega, mille soetamist eelnõukohase määruse alusel samuti toetatakse. Tegemist on võrreldes määrusega nr 13 uue nõudega.

Veemajanduse programm

Paragrahvis 31 sätestatakse veemajanduse programmi eesmärk, määratakse alamprogrammid ning kirjeldatakse, millistele tegevustele programmist toetust antakse. Veemajanduse programmi eesmärk ja toetatavad tegevused on eelnõukohases määruses sisuliselt samad, kui on määruse nr 13 §-s 3.

Erinevalt sellest määrusest nimetab eelnõukohane määrus veemajanduse programmi alamprogrammid, milleks on:

- 1) reoveekäitluse ja joogiveevarustus;
- 2) jääkreostus;

- 3) mitteehituslikud tööd;
- 4) siseveekogude ja rannikuvee tervendamine ja korrashoid.

Määruse nr 13 § 3 lõikes 5 kasutatav sõna „arendustööd“ asendatakse sõnadega „mitteehituslikud tööd“, mis peegeldab paremini programmi sisu.

Paragrahv 32 käsitleb veemajanduse programmi eritingimusi alamprogrammide kaupa.

Reoveekäitluse ja joogivee varustuse alamprogramm on suunatud piirkondlikele vee-ettevõtetele (**lõiked 1, 2 ja 3**). Piirkondlik vee-ettevõtja on vee-ettevõtja, kes osutab veeteenust enam kui 5000-le elanikule ning vähemalt kuuel reoveekogumisalal, millest vähemalt üks on reostuskoormusega üle 2000 inimekvivalendi. Toetuste suunamisega piirkondlikele vee-ettevõtjatele jätkatakse määruse nr 13 2020. aasta 1. jaanuaril jõustuva redaktsiooni § 10 lõigetes 9–11 kehtestatud põhimõtteid.

Lõige 4 kehtestab reoveekogumisalade (RKA) ajakohasuse nõude seades tingimuseks, et toetuse taotlemiseks reoveekäitluse ja joogiveevarustuse alamprogrammist peavad projektiga samal kohaliku omavalitsusüksuse haldusterritooriumil asuvate keskkonnaministri käskkirjaga kinnitatud RKA-de piirid ja reostuskoormused olema vastavuses tegeliku olukorraga. Toetuse taotlemisel esitab taotleja sellekohase kohaliku omavalitsusüksuse kinnituse, mis sisaldab muu hulgas kõiki antud kohaliku omavalitsusüksuse RKAde nimesid ja keskkonnaministri käskkirjaga kinnitamise kuupäevi.

Tegemist on kehtiva korraga võrreldes uue nõudega.

Lõigetes 8-11 on esitatud toetuse maksimaalsed osakaalud alamprogrammide lõikes. Kuna veemajanduse programmist taotletud toetuste kogumaht on viimastel aastatel kordades ületanud veemajandusprogrammile eraldatud vahendeid, on toetuse maksimaalse osakaaluga tekitatud vajadus suurema omafinantseeringu kasutamiseks, mis omakorda võimaldab programmis rahastada rohkem projekte. 100% toetuse osakaalu rakendatakse veemajandusprogrammis ainult riigimaal/omandis olevatel objektidel.

Paragrahv 33 sätestab selguse huvides, et veemajanduse programmi abikõlblikkuse eritingimused kehtestab KIK. Detailsed eritingimused seatakse või kohandatakse ümber iga taotlusvooru väljakuulutamisel. Veemajanduse programmi eritingimused on võrreldes teiste programmidega detailsemad ja mahukamad, mistõttu ei ole neid mõistlik määrusesse lisada.

4. peatükk „Taotlemine ja hindamine“ koosneb §-dest 34–40.

Paragrahvi 34 „Taotluse esitamine ja vastavuse kontroll“ aluseks on määruse nr 13 § 11, mille sõnastust on täpsustatud ning mida on täiendatud KIKi finantseerimise korra mõne tingimusega, mis aitavad taotlemismenetlust selgemalt piiritleda. Paragrahv näeb ette taotlemise tähtajad, elektrooniliste taotlusvormide kasutamise ja taotluste üldised nõuded, samuti KIKi menetlust puudutavad tingimused. Sisuliselt taotluse esitamise kord võrreldes kehtivate nõuetega ei muutu.

Paragrahv 35 käsitleb kiireloomulisi taotlusi põhimõtteliselt samamoodi nagu määruse nr 13 § 11 lõiked 2¹ ja 2² ja 5. Kiireloomulised taotlused on erandlikud ja sedavõrd olulised, et nende rahastamise otsus tuleb teha esimesel võimalusel, jättes vajaduse korral kohaldamata mõne formaalse nõude, kui see takistab ülekaaluka eesmärgi (nt ootamatu keskkonnareostuse

kõrvaldamine) saavutamist. Kiireloomulise taotluse menetlemisel tuleb esitada põhjendused, miks loetakse taotlus kiireloomuliseks ning millistest erandikest ja ülekaalukatest põhjendustest seejuures lähtutakse.

Paragrahv 36 reguleerib taotluste hindamist. Määruse nr 13 kord (§ 12) ei ole muutunud.

Paragrahv 37 käsitleb rahastamise otsustamist. Paragrahvi esimesed neli lõiget on sisuliselt samad, mis määruse nr 13 § 22 lõiked 1–4.

Lõike 2 kohaselt koostatakse valdkondlike programmide eelnõud, mis kokku moodustavad vastava voo keskkonnaprogrammi eelnõu ja mis seejärel esitatakse KIKile rahastamise otsustamiseks. See on aluseks KIKi edasisele tegevusele projektide rahastamisel. Seejuures tuleb aga tähele panna, et toetuse saajal tekib toetuse saamise õigus alles siis, kui on sõlmitud sihtfinantseerimise leping, millele eelnevalt tuleb üldjuhul viia nõuetekohaselt läbi projekti hanked ja esitada vajadusel täpsemad kohased tõendid, kinnitused ja dokumendid toetuse kasutamise nõuetekohasuse ja läbipaistvuse tagamiseks.

Paragrahvi **lõigete 5–6** sõnastamisel, mis näevad vastavalt ette taotluse osalise või kõrvaltingimusega rahuldamise, on võetud eeskujuks Vabariigi Valitsuse 21. augusti 2014 määruse nr 133 „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse taotlemise ja taotluste menetlemise nõuded ja tingimused toetuse andmise tingimuste määruse kehtestamiseks“ § 9.

Lõige 7 näeb ette taotluse rahuldamise otsuse muutmise ja kehtetuks tunnistamise võimaluse ja alused analoogselt määruse nr 13 §-ga 24.

Paragrahvid 38–40 sisaldavad projektide hindamiskriteeriume. Need kriteeriumid peavad olema piisavalt paindlikud võimaldamaks valida keskkonnapoliitilistest eesmärkidest lähtudes küllaltki eripalgeliste projektide hulgast välja parimad. Hindamiskriteeriumid on eelnõukohases määruses sisuliselt samad kui määruse nr 13 §-des 13–19. Erisus seisneb selles, et kuivõrd eri valdkondlike programmide kriteeriumid suuresti kattuvad, siis on need toodud uues määruse nõ sulgude ette ja vormistatud §-des 38 ja 39 üldistena kõikidele valdkondadele, välja arvatud keskkonnateadlikkus, mille hindamiskriteeriumide erinevused (v.a § 38 sätestatud osas) on võrreldes teiste valdkondlike programmidega suuremad ja mis seetõttu on sätestatud eraldi §-s 40.

Kuivõrd hindamiskriteeriumid on küllaltki üldised, siis võib KIK nende sisustamiseks koostada vajaduse korral täpsema juhendmaterjali.

5. peatükk „Toetuse maksmine ning lepingu täitmise kontrollimise ja aruandluse kord“ koosneb §-dest 41–46.

Paragrahvis 41 on sätestatud hangete korraldamise nõuded keskkonnaprogrammi projektide elluviimisel.

Nõuded on üle võetud senisest KIKi finantseerimise korrast ja tulenevad vajadusest tagada keskkonnatasude seaduse § 59 lõikes 4 ette nähtud tõhus ja tegelik kontroll ja toetuse kasutamisega seotud oluliste riskide vältimine. Just eelkõige hangete korraldamisel võib esineda kelmusi ja korruptsiooni või ka lihtsalt ebamõistliku konkurentsi ärakasutamist või võimalike pakkujate võimalikku ebavõrdset kohtlemist, mis ühtlasi toob kaasa ebatõhusa avalike vahendite kasutamise. Näiteks on tuvastatud rikkumistest rohkem kui üle 90% juhtudest

eiratud hankenõudeid. Selliste probleemide vältimiseks on ette nähtud kaks keskset nõuet: riigihangete seaduse (edaspidi *RHS*) §-s 3 sätestatud põhimõtete järgimine ning alates teatud piirmääradest hangete läbipaistev ja avalik korraldamine elektrooniliselt e-menetlusena riigihangete registris.

Paragrahvi kohaselt järgivad n-ö tavapäraselt hankijad (riigiasutused) *RHSi* ning *RHSi* kohaselt kohustuslikku sisemist hankekorda ning teistele on kehtestatud eelnimetatud riskide vältimiseks ja eesmärkide saavutamiseks mõneti rangemad nõuded (lõiked 2–4). Lõigetes 5 ja 6 on seniste kogemuste alusel ette nähtud erinõuded mõningatele projektidele.

Paragrahvi 41 lõike 5 senise sõnastuse järgi nõudis KIK hankega hõlmatud töodes varasemat kogemust. Eelnõus on loobutud sõna „kogemus“ kasutamisest. Seda võib lugeda nii, et tuleb nõuda varasemat lepingute täitmise kogemust, aga ka nii, et võib nõuda pakkuja töötajatelt varasemat kogemust. Kehtiva *RHSi* järgi ei tohi kvalifitseerimistingimusena kogemust nõuda. Muudatuse eesmärk on vältida võimalikku segadust ja vastuolu *RHSiga*, mida „kogemuse“ nõudmine võib kaasa tuua. Omanikujärelevalvega seotud nõudele lisandub edaspidi käibenõue, aga oleme arvamisel, et see nõue ei ole OJV pakkujate jaoks ülemäära koormav ega piirav.

Paragrahv 42 näeb ette sihtfinantseerimise lepingu (edaspidi *SFL*) sõlmimise. Samamoodi on see sätestatud määruse nr 13 §-s 23, eelnõukohases määruses on *SFL*-iga seotut veidi täpsustatud. *SFL* sõlmitakse üldjuhul pärast projekti hangete läbiviimist. Sellise nõude põhjuseks on asjaolu, et kuivõrd erinevalt struktuurivahendite regulatsioonist (perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse § 48 lõige 8) ei ole keskkonnaprogrammi nõuete rikkumise korral ette nähtud võimalike nõuete sundtäitmist, kuid kuna lõviosa rikkumisi pannakse toime just seoses hangetega, siis võimaldab nõue – hange korraldatakse enne *SFL* sõlmimist – võimalikke rikkumisi juba *SFL* sõlmimisel arvesse võtta ja kohalduval juhul toetust sanktsiooni võrra vähendada (lõige 6). Toetuse tagantjärele tagasinõudmine oleks kulukam ja keerukam ning võib osutada paljudel juhtudel ka võimatuks.

Lõike 2 kohaselt esitab toetuse saaja allkirjastatud *SFLi* KIKile lepingu sõlmimiseks kuue kuu jooksul. Kui seda ei tehta ning ei esine mõjuvaid põhjuseid tähtaja pikendamiseks, võib see kaasa tuua rahastamisotsuse tühistamise ja vahendite vabastamise teiste projektide rahastamiseks. Toetuse saaja võib esitada oma projekti uuesti järgmisse taotlusvooru. Sellega tagatakse riigieelarvelise eraldise tõhus haldamine ja finantsjuhtimine. Varasemad kogemused on näidanud, et kui konkreetset tähtaega ei määrata, hakkab projektide elluviimine venima. Eesmärgiks on siin see, et projektidele eraldatud vahendid ei seisaks kasutamata broneerituna, vaid et need kasutataks võimalikult kiiresti ära.

See nõue sisaldub ka kehtivas finantseerimise korras.

Lõige 5 sätestab, et aruandlus toimub *SFLi* järgi. Seetõttu määruses nr 13 sisalduvat ja aruandlust käsitlevat § 26 eelnõukohases määruses uuesti ei esitata, kuna *SFLi* sõlmimise järel tuleneb see kohustus lepingust.

Paragrahv 43 käsitleb projektides tehtavaid muudatusi. Võrreldes kehtiva korraga ei ole elluviidavates projektides muudatuste tegemise korras sisulisi muudatusi, lihvitud on sõnastust ning lõike 3 punktis 2 on piiratud muudatustele kuni kümne protsendilise piirangu seadmisega ning ära on jäetud senised summalised piirmäärad.

Paragrahv 44 reguleerib makseid samamoodi, nagu on seda siiani tehtud – ettemakse suurus

võib olla maksimaalselt 50% ja lõppmakse suurus on üldjuhul 20% lepingusummast. Lisaks on jäetud võimalus leppida erandina (seda tuleb tõlgendada kitsalt) põhjendatud juhul kokku teistsugustes määrades, kuna keskkonnaprogrammist rahastatakse väga eriilmelisi projekte ning projekti olemusest tingituna võib olla vaja suuremas summas ettemakset või teha kõik maksed ettemaksetena enne projekti lõplikku valmimist. See ei tähenda, et aktsepteerida tuleks ebatavalisi ja tellija seisukohalt ebamõistlikke toetuse saaja poolt sõlmitavate lepingute maksete tingimusi.

Samad tingimused kehtivad praegu finantseerimise korra punktide 12–16 alusel.

Paragrahv 45 näeb ette projekti säilitamise tähtjaks vähemalt viis aastat, kui asja olemusest ei tulene teisiti. Sellega on muutmatul kujul üle võetud määruse nr 13 § 22².

Paragrahvis 46 on sätestatud KIK tehtava järelevalve alused. Riikliku rahastamise süstemaatiline ja põhjalik järelevalve on väga oluline avalike vahendite nõuetekohase ja efektiivse kasutamise tagamiseks. KIK teeb järelevalvet töökorralduse ja -plaanide ning riskianalüüside ja kogemuste põhjal. Järelevalve käigus uuritakse projektide hanke- ja raamatupidamisdokumente, küsitakse selgitusi ja tehakse muid järelevalvetoiminguid. Kui tuvastatakse nõuete rikkumine, kaalub KIK selle alusel toetuse tagasinõudmist. On olnud juhtumeid, kus järelevalve tulemusel on esitatud avaldus politseile kriminaalmenetluse alustamiseks.

Lõige 1 võtab kokku KIKi õigused ning taotleja ja toetuse saaja kohustused kontrolli tegemisel. Tegemist on seni kehtinud põhimõtetega, mis nüüd määruses sõnastatakse.

Lõige 2 sätestab, millal KIKi kontrollimise õigus kehtib, lähtudes projekti tulemi säilitamise kohustusest.

Lõige 3 sisaldab viidet seoses ebaseadusliku riigiabi ja väärkasutatud riigiabi tagastamisega – neile kohaldatakse konkurentsiseaduse § 42 ja kohalduvaid Euroopa Liidu õigusakte.

6. peatüki „Rakendussäte“ § 47 kohaselt tunnistatakse keskkonnaministri 17. veebruari 2006. a määrus nr 13 „Keskkonnakaitse valdkonna projekti rahastamise taotluse kohta esitatavad nõuded, taotluste hindamise tingimused, kord ja kriteeriumid, otsuse tegemise, lepingu täitmise üle kontrolli teostamise ning aruandluse kord“ kehtetuks.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Euroopa Liit ei reguleeri eelnõus käsitletud keskkonnakaitse valdkondade projektide rahastamistaotluste esitamise korda ega rahalisi piirsummasid, välja arvatud juhul, kui tegemist on riigiabiga. Eelnõukohane määrus riigiabi ei käsitle.

4. Määruse mõju

Eelnõukohase määruse jõustamisega ei kaasne olulist sisulist muudatust võrreldes kehtiva korraga, mis tuleneb määrusest nr 13 ja KIKi kehtestatud finantseerimise korrast ja juhistest. Määruses nr 13 kehtivaid nõudeid süstematiseeritakse ja täiendatakse, et tagada ülevaatlikkus ja õigusselgus.

Määrusega ei kaasne olulist sotsiaalset, sealhulgas demograafilist mõju, samuti mõju riigi

Julgeolekule ja välissuhetele, majandusele, elu- ja looduskeskkonnale, regionaalarengule ega muid otseseid või kaudseid mõjusid.

Mõju avaldav muudatus: avalik-õiguslikel juriidilistel isikutel peab omafinantseering olema vähemalt 20% toetatava projekti abikõlblikest kuludest senise 10% asemel.

Sihtrühm: toetuse taotlejad.

Avalik-õiguslike juriidiliste isikutena on taotlusi esitanud ülikoolid, Kaitseliit, Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituut ja Eesti Rahvusringhääling.

2018. a esitati kokku 1090 taotlust, toetust taotleti kokku 87 641 633 eurot. Avalik-õiguslikud juriidilised isikud esitasid 99 taotlust summas 7 877 238 eurot.

2019. a esitati kokku 1033 taotlust kogumaksumusega 73 858 837 eurot. Avalik-õiguslikud juriidilised isikud esitasid 67 taotlust summas 7 338 206 eurot.

Kaasnev mõju: muudatus suurendab mõnevõrra avalik-õiguslike isikute omafinantseeringut, samas ei oma see olulist mõju keskkonnaprogrammist rahastamisele tervikuna. Näiteks 2018. aastal moodustasid avalik-õiguslike isikute taotlused 9% taotluste koguarvust, nende kogumaht oli 8,9% üldisest mahust ning keskmine omafinantseering moodustas 18,4%. Sarnaseid proportsioone võib täheldada ka 2019. a taotluste korral.

Mõju avaldav muudatus: sihtasutustele (SA) ja mittetulundusühingutele (MTÜ) kehtestatakse omafinantseeringu määraks 10% toetatava projekti abikõlblikest kuludest. Seni oli omafinantseeringu nõue soovitusliku iseloomuga ning selline erand on jäetud kehtima eluslooduse ehk kalanduse, looduskaitse ja metsanduse valdkondlikes programmides.

Sihtrühm: toetuste taotlejad.

2018. aastal esitasid SA-d ja MTÜ-d kokku 253 taotlust kogumaksumusega 14 053 038 eurot ning 2019. aastal 193 taotlust kogumaksumusega 7 395 714 eurot.

Kui jätta kõrvale erandialused eluslooduse valdkonnad, siis rahastati 2018. a kokku 105 SA ja MTÜ projekti kogusummas 3 266 310 eurot ja 2019. aastal 100 taotlust kogusummas 2 100 398 eurot.

Kui aastatel 2018–2019 oleks SA-de ja MTÜ-de toetustele rakendatud kohustuslikku omafinantseeringut, oleks eeldatavalt vabanenud raha muude taotluste rahastamiseks 2018. aastal u 85 000 eurot ja 2019. aastal u 65 000 eurot ning projekti keskmisena oleks mõju suurus olnud vastavalt 809 ja 692 eurot. Samasugust mõju võib eeldada sihtasutuste ja mittetulundusühingute projektide korral ka edaspidi.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevus, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega ei kaasne otseseid täiendavaid kulutusi, v.a eelkirjeldatud omafinantseeringu mõningane suurenemine avalik-õiguslike juriidiliste isikute ja mittetulundusühingute projektide korral, samuti ei ole sellest oodata otsest tulu. Toetatavate tegevuste rahastamiseks vajalik raha tuleb keskkonnaprogrammi eelarvest.

Määruse rakendamiseks ei ole vajalik täiendav tegevus.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Määruse eelnõu saadetakse ministriumidele kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi EIS kaudu ning arvamuse esitamiseks SA-le Keskkonnainvesteeringute Keskus ja tutvumiseks Tartu Ülikoolile, Eesti Maaülikoolile, Tallinna Ülikoolile, Tallinna Tehnikaülikoolile, MTÜ-dele Eesti Linnade ja Valdade Liit, Eesti Vee-ettevõtete Liit, Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Keskkonnahariduse Ühing, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Eesti Mäetööstusettevõtete Liit, Eesti Keskkonnajuhtimise Assotsiatsioon, Eesti Ringmajandusettevõtete Liit, Eesti Looduskaitse Selts, Eesti Jahimeeste Selts, Eesti Elektritööstuse Liit, Eesti Hotellide ja Restoranide Liit, Eesti Jäätmekäitlejate Liit, Eesti Arhitektide Liit, Eesti Ehitusettevõtjate Liit, Eesti Ehitusinseneride Liit, Eesti Ehitusmaterjalide Tootjate Liit, Eesti Elektroonikatööstuse Liit, Eesti Haiglate Liit, Eesti Kalaliit, Eesti Kaupmeeste Liit, Eesti Keemiatööstuse Liit, Eesti Maastikuarhitektide Liit, Eesti Masinatööstuse Liit, Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liit, Eesti Mööblitootjate Liit, Eesti Plastitööstuse Liit, Eesti Puitmaja Liit, Eesti Ravimitootjate Liit, Eesti Rõiva- ja Tekstiililiit, Eesti Trüki- ja Pakenditööstuse Liit, Eesti Sisearhitektide Liit, Eesti Toiduainetööstuse Liit, Eesti Turbaliit, Eesti Turismifirmade Liit, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon, Eesti Väikelaevaehituse Liit, Rahvusvaheline Kaubanduskoda ICC Eesti, Eesti Katuse- ja Fassaadimeistrite Liit, Eesti Päikeseenergia Assotsiatsioon.